

POSTANOWIENIE

Dnia 30 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Z. W. i D. W.

przeciwko C.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 30 kwietnia 2021 r.,

zażalenia powodów na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 1 grudnia 2020 r., sygn. akt I ACa (...),

1) uchyla zaskarżone postanowienie i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania

2) rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawia Sądowi wydającemu orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

UZASADNIENIE

Powodowie Z. W. i D. W. w skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 19 czerwca 2020 r., sygn. akt I ACa (...), wnieśli o zwolnienie od kosztów sądowych.

Postanowieniem z dnia 8 października 2020 r. zwolniono powodów od kosztów sądowych - opłaty od skargi kasacyjnej ponad kwotę 4.000 złotych, a w

pozostalej części ich wniosków oddalono. Powodowie wymaganej opłaty nie uiszcili. Dlatego postanowieniem z dnia 1 grudnia 2020 r. Sąd Apelacyjny w (...) na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. odrzucił ich skargę kasacyjną. W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Apelacyjny wskazał, że powodowie, mając na uwadze okoliczności podawane przez nich w oświadczeniach o stanie rodzinnym, majątkowym, dochodach i źródłach utrzymania, są w stanie uiszczyć opłatę od apelacji w wysokości 4.000 złotych. Powodowie winni byli liczyć się z koniecznością wydatków na sądowe dochodzenie swoich praw i mieli przez okres 2 lat trwania procesu realną możliwość poczynienia stosownych oszczędności. Skorzystali nadto już z dobrodziejstwa zwolnienia od kosztów sądowych w ramach opłaty od apelacji.

Powodowie wnosząc zażalenie na postanowienie z dnia 1 grudnia 2020 r. w zażaleniu zgłosili wniosek o objęcie kontrolą na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., także postanowienia Sądu drugiej instancji z dnia 8 października 2020 r. o odmowie zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej w całości ponad kwotę 4.000 złotych. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucili obrazę przepisów prawa materialnego art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm. - dalej: „u.k.s.c.”) przez uznanie, że strona powodowa jest w stanie uiszczyć opłatę od wniesionej skargi kasacyjnej w wysokości 4.000 złotych, z uwagi na swój stan materialny, podczas gdy strona powodowa wykazała złożonym oświadczeniem o stanie rodzinnym, majątku i źródłach utrzymania, iż nie jest w stanie uiszczyć takiej kwoty bez uszczerbku dla utrzymania siebie i swojej rodziny. Ponadto zarzucili obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia, a to art. 130 § 1 k.p.c. przez niewzewanie powodów uzupełnienia wniosku o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej przez złożenie dodatkowych dokumentów, z których wynikałaby ich sytuacja majątkowa, a także przez zaniechanie wezwania - przed odrzuceniem skargi kasacyjnej - do uiszczenia opłaty sądowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Katalog zaskarżalnych do Sądu Najwyższego postanowień jest zamknięty i nie obejmuje postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych. Nie oznacza to jednak, że niezaskarżalne postanowienie sądu drugiej instancji, odmawiające zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej,

uchyla się spod jakiejkolwiek kontroli Sądu Najwyższego. Jeśli skutkiem odmowy zwolnienia od opłaty jest nieopłacenie skargi kasacyjnej, a to doprowadziło do jej odrzucenia, to wówczas Sąd Najwyższy, rozpatrując zażalenie na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną, rozstrzyga - na wniosek strony na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. - również o postanowieniu sądu drugiej instancji o odmowie przyznania zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej (por. postanowienie z dnia 16 lipca 2008 r., II CZ 40/08, LEX nr 786449 i powołane tam wcześniej orzecznictwo oraz postanowienia z dnia 6 maja 2011 r., II CZ 12/11, LEX nr 847127 i z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZ 28/13, LEX nr 1360261).

W ramach oceny zakresu udzielonego powodom zwolnienia od opłaty sądowej należy odwołać się do ugruntowanego w judykaturze Sądu Najwyższego stanowiska, że sąd orzekający o zwolnieniu od opłaty od skargi kasacyjnej nie jest związany uprzednim orzeczeniem zwalniającym stronę od kosztów sądowych, jednak w sytuacji, w której na wcześniejszych etapach postępowania stronie przyznano zwolnienie od kosztów, odmowa udzielenia jej takiego zwolnienia w postępowaniu kasacyjnym wymaga stwierdzenia, iż położenie strony uległo w jakimś aspekcie zmianie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2005 r., III CZ 77/05, niepubl., z dnia 6 maja 2011 r., II CZ 12/11, niepubl., z dnia 28 maja 2013 r., V CZ 12/13, niepubl., z dnia 27 listopada 2013 r., V CZ 61/13, niepubl., z dnia 13 lutego 2015 r., II CZ 91/14, niepubl., z dnia 10 listopada 2016 r., IV CZ 45/16, nie publ., i z dnia 26 stycznia 2018 r., II CZ 95/17, niepubl., z dnia 14 listopada 2019 r., I CZ 76/19, z dnia 5 grudnia 2019 r., I CZ 99/19, niepubl.).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny pominął te okoliczności przy ocenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym. Tymczasem postanowieniami Sądu Okręgowego w K. z dnia 1 marca 2017 r. i z dnia 24 czerwca 2019 r. (karty 116 i 512 akt sprawy) powodowie zostali zwolnieni od opłat sądowych od pozwu i apelacji. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny powinien był ocenić, czy w okresie od wydania tych postanowień doszło do takiej zmiany w sytuacji powodów, że nie powinni oni ponownie korzystać ze zwolnienia w postępowaniu kasacyjnym.

W związku z tym trzeba zważyć, że wobec dotychczasowych oświadczeń powodów składanych na podstawie art. 102 u.k.s.c. ich sytuacja majątkowa nie zmieniła się na tyle, aby byli w stanie uiścić opłatę w wysokości 4.000 złotych. Porównując sytuację majątkową powodów w oświadczeniach z dnia 19 kwietnia 2019 r. (karty 486 i 489 akt sprawy) oraz w oświadczeniach z dnia 15 września 2020 r. (karty 572 i 574 akt sprawy) należy zauważyć, że opłata od skargi kasacyjnej przekracza miesięczne dochody powodów.

W świetle tych okoliczności nie ma uzasadnionych podstaw do przyjęcia, iż doszło do takiej zmiany w sytuacji majątkowej powodów, która na tym etapie postępowania usprawiedliwiałaby obciążenie powodów opłatą od skargi kasacyjnej w przyjętej przez Sąd wysokości.

Wbrew stanowisku powodów nie doszło do naruszenia przepisów postępowania przez zaniechanie wezwania - przed odrzuceniem skargi kasacyjnej - do uiszczenia opłaty sądowej, gdyż art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych określa bieg terminu do opłacenia pisma procesowego wniesionego - w tym wypadku skargi kasacyjnej - jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma podlegającego opłacie stałej lub stosunkowej złożony przez adwokata został oddalony. W uchwale składu siedmiu sędziów - zasadzie prawnej - z dnia 16 marca 2017 r., III CZP 82/16 (OSNC 2017, nr 7-8, poz. 75) Sąd Najwyższy przesądził, iż w razie wniesienia przez stronę zastępowaną przez profesjonalnego pełnomocnika skargi kasacyjnej, od której pobiera się opłatę stałą lub stosunkową, sąd drugiej instancji, po doręczeniu postanowienia oddalającego w całości lub w części wniosek o zwolnienie skarżącego od kosztów sądowych oraz bezskutecznym upływie terminu przewidzianego w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. odrzuca skargę kasacyjną.

Inną natomiast rzeczą jest to, czy odmowa zwolnienia od opłaty była uzasadniona w przyjętym zakresie, co zostało poddane kontroli Sądu Najwyższego w ramach zarzutu naruszenia art. 102 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a w konsekwencji usprawiedliwiało uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w celu dokonania ponownej oceny wniosku powodów o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.,
Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

ke